

ภูมิหลังข้อมูลและลักษณะทางสังคมของมหากาพย์ท้าวอู่แก้วท้าวเจือง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะเอกสารวรรณกรรมท้าวอู่แก้วท้าวเจือง ว่ามีลักษณะที่มาของต้นฉบับ การพิมพ์เผยแพร่ ตลอดจนภูมิหลังของลักษณะเอกสารเรื่องนี้ อันเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการทำความเข้าใจความสำคัญของวรรณกรรมเรื่องนี้

ลักษณะของเอกสาร

ต้นฉบับเอกสารเรื่องท้าวอู่แก้ว ท้าวเจืองฉบับล้านช้างนั้น ในประเทศไทยนั้นต้นฉบับเดิมเป็นใบลาน ปัจจุบันอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ หมวดคัมภีร์ใบลาน อักษรไทยน้อย เลขที่ 427 ตู 129 ชั้น 5/4 เป็นเอกสารใบลานจำนวนผูกเดียวแต่เป็นผูกที่ใหญ่มาก โดยมีจำนวนใบลาน 533 ใบหรือ 1105 หน้าลาน เจาะรูร้อยด้วยเชือกสายสนอง ไม้ประกบมีลักษณะเป็นแผ่นไม้เรียบ และใบลานมีลักษณะเก่าแก่ชำรุดอยู่หลายจุด อันแสดงถึงความยาวนานของเอกสาร อักษรส่วนใหญ่อยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์มากนัก แต่ยังสามารถอ่านได้ลายมือที่จารมีหลายแบบ (ประคอง นิมมานเหมินท์ ,2530 :18)

ต้นฉบับตำนานเมืองเชียงใหม่ ต้นฉบับเดิมเป็นใบลาน 8 ผูก จารด้วยอักษรพื้นเมืองล้านนา โดยนายสงวน โชติสุขรัตน์ ได้มาจากพระมหาหมีน วุฑฒิยาโณ วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ นายทน ดนมัน เป็นผู้รื้อวรรณเป็นอักษรไทยกลาง และนายสงวน โชติสุขรัตน์ ได้มีการขัดเกลาสำนวนภาษา ให้มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาไทยกลาง

ต้นฉบับพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 และ ฉบับที่ 2 ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 61 เล่มที่ 33 และเล่มที่ 34 ตอนต้นเรียกฉบับที่ 1 ตอนปลายเรียกฉบับที่ 2

การพิมพ์เผยแพร่

วรรณกรรมท้าวอู่แก้ว ท้าวเจืองฉบับล้านช้าง

1. การพิมพ์ในประเทศไทย วรรณคดีเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2486 มีชื่อว่า ท้าวอู่แก้ว ท้าวเจือง สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า สังฆนายก เป็นผู้จัดพิมพ์ ได้ชี้แจงถึงมูลเหตุที่จัดพิมพ์วรรณคดีเรื่องนี้ว่า มีอยู่ 2 ประการ ประการแรก เพราะว่าเป็นวรรณคดีที่มีความเก่าแก่ ตลอดจนเป็นวรรณคดีสำนวนไทยโบราณสายล้านช้าง นอกจากเป็นวรรณคดี

ที่มีความไพเราะทั้งเนื้อหาและการประพันธ์แล้ว ยังมีเนื้อหาของเรื่องเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยในสมัยโบราณด้วย ประการที่ 2 เนื่องด้วยพระภิกษุ 4 รูปที่ได้มรดกภาพไปนั้น ได้เคยร่วมกิจกรรมทางพระศาสนาอย่างใกล้ชิด ในด้านการจัดการศึกษาและการปกครอง ทั้งเป็นที่เคารพนับถือบูชาของศิษยานุศิษย์ทั่วไป สมควรจะมีเครื่องระลึกถึงและเชิดชูเกียรติคุณสืบไปได้นาน ๆ ในงานพระราชทานเพลิงศพและฌาปนกิจศพ จึงจัดให้พิมพ์หนังสือนี้ขึ้นเป็นบรรณาการการจัดพิมพ์ครั้งนี้ไม่ได้ระบุจำนวนที่พิมพ์ แต่อาจคาดคะเนได้ว่าคงไม่ได้พิมพ์เป็นจำนวนมากนัก เพราะวรรณคดีเรื่องนี้มีขนาดหนามาก แม้จะจัดให้แต่ละหน้ากระดาษคำประพันธ์ได้ 2 แถว หรือเท่ากับจุลลงสี่รวม 12 บท ก็ยังมีความหนาถึง 395 หน้า ในบัญชีแสดงการรับจ่ายเงินช่วยในการพระราชทานเพลิงและฌาปนกิจศพ ซึ่งอยู่ตอนท้ายของหนังสือระบุว่าได้จ่ายค่าพิมพ์หนังสือนี้รวมเบ็ดเสร็จเป็นเงิน 2,030.50 บาท วรรณคดีเรื่องนี้จึงแพร่หลายในวงจำกัด และเนื่องจากวรรณคดีเรื่องนี้จัดพิมพ์ขึ้นในสมัยที่มีการปฏิรูปอักษรวิธีไทย ในสมัยที่จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี จึงใช้อักษรวิธีตามที่กำหนดขึ้นสมัยนั้นด้วย

หลังจากการพิมพ์ในครั้งนั้นแล้ว ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้นำเรื่อง ท้าวฮุ่งท้าวเจือง มาจัดพิมพ์เผยแพร่ในรูปเอกสารอัดสำเนาสำหรับใช้ประกอบการศึกษาวิชาวรรณคดีท้องถิ่น แต่เป็นการพิมพ์เผยแพร่ เฉพาะตัววรรณคดีเท่านั้น ไม่ได้พิมพ์ความเห็นของผู้ชำระ และเนื้อเรื่องย่อไว้ด้วย ที่น่าสังเกตก็คือ ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่อย่างใด หากคงรักษาไว้แม้กระทั่งการใช้อักษรวิธีสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

หนังสือเรื่อง ท้าวฮุ่งท้าวเจือง ได้มีการตีพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2529 ผู้ตีพิมพ์คือ นายปรีชา พิณทอง พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศิริธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี การพิมพ์ครั้งนี้ได้ตัดความเห็นของผู้ชำระและเนื้อเรื่องย่อออกเช่นกัน แต่ได้เปลี่ยนแปลงใช้อักษรวิธีตามสมัยปัจจุบัน และได้จัดทำคำอธิบายศัพท์ไว้ท้ายเล่มด้วย ที่น่าเสียดายก็คือได้ตัดเครื่องหมายคำถามซึ่งอยู่ท้ายคำหรือข้อความที่นายลีลา วีระวงส์ ยังไม่แน่ใจว่าเป็นคำหรือความที่ถูกต้องออก

2. การพิมพ์ในประเทศลาว นายลีลา วีระวงส์ ได้นำวรรณคดีเรื่องนี้ไปพิมพ์เผยแพร่เป็นอักษรไทยน้อยในประเทศลาว โดยนำลงพิมพ์ในวารสารรายเดือนชื่อ วันคดีสาน ตั้งแต่ฉบับเดือนกันยายน พ.ศ. 2493 จนกระทั่งถึงต้นปี พ.ศ. 2497 นอกจากนี้ นายลีลา วีระวงส์ ยังได้จัดทำฉบับพิมพ์ดีด เพื่อใช้เป็นต้นฉบับเตรียมจะตีพิมพ์เป็นรูปเล่มต่อไป แต่บังเอิญไม่มีโอกาสได้จัดพิมพ์

การที่นายลีลา วีระวงส์ นำหนังสือเรื่อง ท้าวฮุ่งท้าวเจือง ไปพิมพ์เผยแพร่ในประเทศลาวด้วยนั้น คงจะเป็นเพราะเห็นว่า วรรณคดีโบราณเรื่องนี้มีความสำคัญแต่ไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จึงนำลงพิมพ์พร้อมกับให้คำอธิบายศัพท์ยากไว้ด้วย อันที่จริงวรรณคดีเรื่องนี้ แม้ในกลุ่มนักวิชาการที่สนใจในเรื่องเกี่ยวกับลาว ก็มีผู้รู้จักในวงจำกัด (ประคอง นิมมานเหมินท์ ,2530 :31-32)

วรรณกรรมท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองฉบับตำนานเมืองเชียงใหม่

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์เผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2514 จารด้วยอักษรพื้นเมืองล้านนา โดยนายสงวน โชติสุขรัตน์ ได้มาจากพระมหาหมื่น วุฑฒยาโณ วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ นายทน ดนมัน เป็นผู้บรรณาธิการ เป็นอักษรไทยกลาง และนายสงวน โชติสุขรัตน์ ได้มีการขัดเกลาสำนวนภาษา ให้มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาไทยกลาง

วรรณกรรมท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองฉบับเงินยางเชียงแสนทั้ง 2 ฉบับ

จัดพิมพ์ในประชุมพงศาวดาร ของคุรุสภา เล่มที่ 33 -34 ภาคที่ 61 ตอนต้นและตอนปลาย ในปีพ.ศ. 2512 และ มีการจัดพิมพ์ในตำนานเมืองพะเยา เป็นภาษาพื้นเมือง เป็นของพระยาแสนสิทธิเขตอดีตนายอำเภอพะเยา

ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมในเรื่องท้าวฮุ่งท้าวเจือง

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า วรรณคดีมีความสัมพันธ์กับสังคม โดยมีนักปราชญ์บางท่านเคยกล่าวไว้ว่า กวีเปรียบเสมือนคนสามคน คือ เป็นทั้งผู้ผลิตวรรณกรรม เป็นส่วนหนึ่งของยุคสมัยนั้น และเป็นพลเมืองในสมัยนั้นด้วย เมื่อกวีซึ่งอยู่ในสังคม เสนอความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่างๆ สิ่งที่เสนอย่อมมีความเกี่ยวข้องเกี่ยวพันกับสังคม ด้วยเหตุนี้ วรรณกรรมหลายเรื่องนอกจากจะมีความงาม ความไพเราะแล้ว ยังมีคุณค่าในการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางสังคม วิถีชีวิต โลกทัศน์ของคนในสังคมนั้นๆ ตลอดจนสิ่งที่เป็นปัญหาในสังคมนั้น ซึ่งกวีเป็นผู้ประสบพบเจออีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่กวีนำเรื่องที่เกิดขึ้นมาในอดีตหรือสังคมอื่นมาเขียน สังคมและวัฒนธรรมที่แสดงออกในวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ น่าจะกล่าวได้ว่าเป็นสังคมและวัฒนธรรมเหรียญ 2 ด้าน คือเป็นสังคมและวัฒนธรรมตามเค้าโครงเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีตกาลหรือในสังคมนั้นๆ และสังคมวัฒนธรรมที่กวีประสบพบเจอด้วยตนเอง

จากวรรณกรรม เรื่อง ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง สันนิษฐานจากการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราว ที่ปรากฏในวรรณกรรม จากตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองฉบับล้านช้าง พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ได้ว่า หากท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง เป็นบุคคลที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ อาจารย์ประคอง นิมมานเหมินท์ ได้คาดว่าท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง นั้นน่าจะเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ช่วงประมาณศตวรรษที่ 16-17 และคาดว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ น่าจะมีการประพันธ์ขึ้นในอาณาจักรล้านช้าง

จากการศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง ทั้ง 4 ฉบับ สามารถนำเสนอลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ ออกเป็นสังคม และวัฒนธรรมสมัยท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง สามารถพิจารณาได้จากเนื้อหาส่วนที่เป็นเค้าโครงเรื่อง ที่ปรากฏในวรรณกรรมจากแหล่งต่าง ๆ ได้ดังนี้คือ

1 ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติและชนชั้น

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติ จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมมหากาพย์ท้าวฮุ่งท้าวเจือง หากทำการพิจารณาจากเค้าโครงเรื่องที่ปรากฏใน วรรณกรรม ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ท้าวฮุ่งท้าวเจืองฉบับล้านช้าง พงศาวดารเมืองเงินยาง เชียงแสน ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 อาจสรุปได้ว่า สังคมของชนเผ่าไทในสมัยท้าวฮุ่งท้าวเจืองนั้น เป็นสังคมที่ตั้งมั่นเป็นบ้านเป็นเมือง มีลักษณะการสร้างเป็นอาณาจักร เรียกว่า “เมือง” โดย ขอบเขตนั้นไม่แน่นอนมากนัก ชื่อของ “เมือง” มักมาจากแหล่งที่ตั้งของอาณาจักร ตัวอย่างเช่น เมืองเงินยางเชียงแสน เมืองเชียงราย เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองลาว เมืองประกัน เมืองเชียงเครือ เมืองเชียงเขย เป็นต้น

จากวรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับ สะท้อนความเป็นจริงในสังคมในยุคโบราณ คือมีการตั้ง อาณาเขตเป็นเมืองต่าง ๆ ที่มีอาณาเขตชายแดนติดต่อกัน ส่วนมากผู้ปกครองจะเป็นบ้านพี่เมือง น้องกัน หรือลูกพี่ลูกน้องกันเอง และพวกเขาปกครองเมืองเหล่านี้ก็นิยมให้ลูกหลานเครือญาติ แต่งงานกันเอง

เห็นได้จากเนื้อหาจากฉบับล้านช้าง มีเนื้อหาบางตอนได้มีการกล่าวถึง สงคราม ระหว่างเมืองประกัน (แกวหรืออานาม) กับเมืองอีก 3 เมือง คือเมืองเงินยาง เชียงเคือ นาคอง ซึ่ง ล้วนแต่เป็นเมืองพี่เมืองน้องกัน สงครามเกิดขึ้นเพราะความขัดแย้งของบุคคล และการถือว่าวงศ์ วานของตนสำคัญกว่าวงศ์วานอื่น ถึงขั้นหมิ่นประมาทชนชาติอื่น

เมื่อศึกษาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในฉบับล้านช้างตอนขุนซิ้มกล่าวต่อทูตของแองกาที่มาสูขอนางอ้วค่าผู้เป็นลูกสาวแล้ว เห็นว่า เศรษฐกิจการเมือง ไม่ใช่ประเด็นสำคัญที่สุด แต่ทัศนคติที่สำคัญคือเรื่อง ค่านิยมในวงศ์วานพี่น้องตนเอง เป็นสาเหตุให้ดูถูกชนชาติอื่น ๆ อย่างรุนแรง ขุนซิ้มดำ่ว่าพวกเมืองปะกั้นว่า แกว่น้อย และเรียกแยะ เป็นคำดำที่รุนแรง เพราะแยะเป็นสัตว์เดียรฉานชั้นต่ำ การดำ่ว่าเปรียบคนเป็นสัตว์อย่างนี้ จึงเท่ากับเป็นการถือตัวเองว่าสูงกว่า และดูถูกอีกฝ่ายหนึ่งอย่างรุนแรง

สำหรับนักวิชาการบางท่านเห็นว่าขุนซิ้มมิได้ดูถูกชนชาติแกว การที่ขุนซิ้มพูดดังนั้น ก็เพราะอีกฝ่ายหนึ่งข่มขู่ว่าจะยกทัพมาตี ขุนซิ้มอ้างเหตุผลสำคัญอันเดียว คืออยาก**ให้ลูกสาวแต่งงานกับท้าวเจืองผู้เป็นหลานของตน (ลูกของน้องชาย)** เท่านั้น ส่วนคำว่า แยะ นั้นเข้าใจว่าเป็นคำโบราณ ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่องนี้อีกหลายครั้ง โดยไม่บ่งบอกว่าเป็นการพูดดูถูกแต่อย่างใด

เนื้อความบางตอนที่ทั้งสองฝ่ายแลกเปลี่ยนกันในเวลาสูขอทั้งสองครั้ง เต็มไปด้วยคำพูดเสียดสียกย่อนรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ในสังคมลาว – ไทแม้แต่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะชาวบ้านธรรมดาสามัญ การสูขอสาวเต็มไปดด้วยพิธีการมีการพูดคุยยกย่อนตอบกันไปมา บางครั้งกินเวลาค่อนวันค่อนคืน กินเหล้า

แน่นอนว่าเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพูดผิดหรือใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสมก็จะทำให้การเจรจายกเลิกไป ดังกรณีการสูขอนางอ้วนี้เห็นว่าเป็นเหตุการณ์ธรรมดาอันหนึ่ง หากแต่ว่ามันเกิดขึ้นกับชนชั้นปกครอง เรื่องมันจึงรุนแรง เมื่อพวกทูตกลับไปรายงานผลการเจรจาทั้งเพิ่มเติมสีสันเข้าไปอีก โดยกล่าวว่า ท้าวซิ้มทำชนช้าง ทำให้ท้าวแก้วโกรธมาก และคำดำที่พาให้โกรธมากก็คือคำว่า “แกว่น้อย” ดังคำกล่าว

เห็นได้ว่าเป็นเพราะการพูดของฝ่ายแองกากับท้าวแก้วไม่แนบเนียน จึงทำให้เกิดสงครามโดยนำเอาถ้อยคำที่ฝ่ายหนึ่งด่าคินมากล่าวให้นายฟัง พาให้เกิดโมโห โดยไม่เล่าถึงถ้อยคำที่ตนเองใช้ว่ามันนำโมโหหรือไม่ ซึ่งจุดนี้ก็คือว่านักกวีได้เสนอธาตุแท้ของคนออกมาอย่างแนบเนียนและก็เป็นปรากฏการณ์อันหนึ่งเกิดขึ้นทุกวันทุกเวลา ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา สงครามใหญ่ระหว่างเมืองปะกั้นกับ 3 เมืองพี่น้อง จึงระเบิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการพูดไม่แนบเนียน

เห็นท้าวจะสูกองทัพแก้วไม่ไหว ขุนซิ้มก็แต่งสารไปเชิญท้าวฮุ่งมาช่วย โดยสัญญาว่าเมื่อปราบศัตรูได้แล้วจะยกลูกสาวและบ้านเมืองให้ปกครอง ทางเมืองเชียงเคือซึ่งก็เป็นเมืองพี่เมืองน้องทางแม่ของท้าวเจือง (แม่นางจ๋อมเป็นเอื้อยของแม่ท้าวเจือง) ทั้งนางเองก็เป็นซู้รักของ

ท้าวเจืองอยู่แล้วจึงจัดกองทัพมาสมทบ ด้วยเหตุผลว่าต้องป้องกันไว้ดีกว่าที่จะปล่อยให้กองทัพเมืองปะกัณฑ์ล่วงหน้าเข้ามา ดั่งเนื้อความถึงนางเม็งว่า “กลัวที่เทลสูงแล้วเลยแดน ถึงที่ เฮาพี่” อันนี้ก็เป็ผลอันหนึ่งของลัทธิการทูตท้าวฮุ่ง ที่ช่างหาเหตุผลในการทำสงครามมาอ้างต่อนางเม็งผู้เป็นป้า

ด้วยกองทัพของสามเมืองมาสมทบกัน ท้าวเจืองจึงมีชัยเหนือกองทัพของท้าวแก้ว ยึดเอาบ้านเมือง ทรัพย์สิน และข้าทาสหญิงชายไปไว้ในเมืองตน การกระทำดังกล่าวนับเป็นสิ่งธรรมดาของสมัยนั้น คือการทำศึกคือการแย่งชิงเอาแรงงาน

หลังจากได้ชัยชนะเหนือเมืองปะกัณฑ์แล้ว อำนาจของท้าวเจืองก็เข้มแข็งขึ้น ด้วยการเป็นเขยของสองเมืองพี่น้องกัน ทั้งมีชื่อเสียงว่าเป็นผู้กอบกู้บ้านเมืองไว้ได้ ตัวอย่างอันนี้ชี้ให้เห็นว่าการแต่งงานในกลุ่มเชื้อสายเดียวกันของชนชั้นปกครอง ได้ช่วยรักษาอำนาจของศูนย์กลางเอาไว้ ซึ่งก็มีผลด้านการขยายอำนาจด้วย ความนิยมดังกล่าวปรากฏว่ามีมาแต่โบราณกาลแล้ว ไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มมอญ – เขมร จีน เวียดนาม ตลอดจนกลุ่มลาว – ไต ในภาคพื้นแหลมอินโดจีน ความสัมพันธ์ข้างต้นนี้ ไม่ว่าจะเป็นทั้งการศึกระหว่างเมือง การแต่งงานระหว่างเมือง ล้วนแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติของเมืองต่าง ๆ ในดินแดนนี้ที่มีต่อกัน

1.2 สังคมที่มีชนชั้น

1.2.1 ชนชั้นปกครอง ชนชั้นปกครองประกอบด้วยกษัตริย์ ราชวงศ์และเหล่าขุนนาง ดังจะเห็นได้จากการที่วรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับ มีการกล่าวถึงกษัตริย์เมืองต่าง ๆ ตลอดจนบรรดาราชาวงศ์ ที่มีอยู่ในเรื่องท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองทุกฉบับ และในสมัยนั้นกษัตริย์เปรียบเสมือนสมมุติเทพและถือว่าเป็นผู้ที่สวรรค์ส่งมา โดยใน วรรณกรรมล้านช้าง ได้มีการกล่าวว่ท้าวฮุ่งท้าวเจืองเคยเป็นโอรสแถมและแถมประทานให้พญาจอมตามคำขอของกษัตริย์ในเรื่อง ท้าวฮุ่งท้าวเจืองฉบับล้านช้าง ส่วนในตำนานเมืองเชียงใหม่ พงศาวดารเงินยางเชียงแสน ฉบับที่ 1 และ 2 ได้กล่าวว่าพญาเจืองเป็นกษัตริย์ลำดับที่ 19 นับจากลวจังกราช และเป็นกษัตริย์ลำดับที่ 43 นับจากลวจังกราช และยังเป็นวีรบุรุษองค์หนึ่งแห่งอาณาจักรล้านนา ซึ่งตามตำนานกล่าวว่าลวจังกราช นั้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรเชียงแสน เป็นเทพที่เสด็จลงมาจากสวรรค์ โดยได้บันไดเงินลงมา

กล่าวได้ว่า วรรณกรรมทั้งจากล้านนาและล้านช้าง ให้แนวคิดคล้ายคลึงกัน คือเน้นความสำคัญว่า ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง นั้นมิได้เป็นเสมือนบุคคลทั่วไป แต่มีลักษณะพิเศษ คือมีความเกี่ยวข้องกับเทพ แต่แตกต่างกันคือจากล้านนาท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองมีลักษณะเป็นเทพที่ลง

มากำเนิด แต่ฉบับล้านช้างท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง มีฐานะเป็นเพียงบุตรของเทพ อันแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญแก่ผู้นำในฐานะสมมุติเทพ

ส่วนระบบการบริหารการปกครอง ที่ปรากฏในเรื่องท้าวฮุ่งท้าวเจืองในฉบับต่าง ๆ

วรรณกรรมฉบับล้านช้าง มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับการปกครองไม่แน่ชัดนัก แต่น่าจะเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจโดยกษัตริย์ทำหน้าที่บริหารผ่านเหล่าขุนนางอย่างตอนที่กษัตริย์และขุนนางบางคนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก มีการกล่าวถึงอำมาตย์ที่คอยรับใช้ใกล้ชิด เมื่อถึงคราวสู้รบทำหน้าที่เป็นแม่ทัพ คือจำซ່อน อ้ายคว่าง แองคอน หานพาย ลมออน และอ้ายงำ

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับการปกครองไม่แน่ชัดนักแต่น่าจะเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจโดยกษัตริย์ทำหน้าที่บริหารผ่านเหล่าขุนนางอย่างตอนที่ราชาภิเชกที่มีเจ้าพระยาทั้งหลายเสนาโยธาประมาณ 11 โกฏิปลาย 6 ล้าน 6 แสน 6 หมื่น 9 พันคน แลเจ้าพระยาเจืองก็ประทานรางวัลเลี้ยงดูท้าวพระยาเสนาทั้งหลาย อันแสดงถึงระบบการบริหารที่มีขุนนางในการบริการประเทศช่วยกษัตริย์

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับการปกครองไม่แน่ชัดนัก แต่น่าจะเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจโดยกษัตริย์ทำหน้าที่บริหารผ่านเหล่าขุนนางอย่างตอนที่ท้าวเจืองกำเนิดได้ 1 เดือนบิดาท้าวเจืองได้เรียกเสนาอำมาตย์ทั้งปวงมาประชุมในเมืองเงินยางในการทำขวัญผูกเมือง

จากวรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับกล่าวได้ว่า ไม่มีรายละเอียดในฉบับใดที่มีความชัดเจนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร สังเกตได้แต่เพียงว่าน่าจะเป็นระบบสมมุติเทพและมีการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ชนชั้นปกครอง โดยกษัตริย์ทำการบริหารผ่านขุนนางและเหล่าผู้รับใช้ใกล้ชิดในราชสำนัก ดังเห็นได้จากทั้ง 3 ฉบับ ในเมื่อยามที่เกิดศึก คนใกล้ชิดกษัตริย์ก็มีหน้าที่เป็นแม่ทัพและผู้รับคำสั่งด้วย ส่วนในฉบับพงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 2 มีการกล่าวถึงเรื่องนี้น้อยกว่าฉบับอื่น ๆ

ส่วนในด้านการสืบราชสมบัติในวรรณกรรมท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองทั้ง 4 ฉบับของชนชั้นกษัตริย์ ได้มีการกล่าวถึงบ้างโดยแต่ละฉบับกล่าวถึงดังนี้คือ

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ พญาเจืองมอบหมายให้ลาวเงินเรื่องครองเมืองเงินยางเชียงลาว ยี่คำหัวครองล้านช้าง ท้าวชุมแสงครองเมืองน่าน ท้าวผาเรืองครองเมืองพระหัน

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 พญาเจืองมอบหมายให้ลาวเงินเรื่อง ครองเมืองเงินยางเชียงแสน ลาวเจืองครองเมืองแกวหลวง ลาวปาวครองเมืองจันทบุรี ขุนคำร้อยครองไชยনারายณ์เมืองมูล และเจ้าสร้อยเบ็ญเป็นอุปราชเมืองเชียงเวือง

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 2 พญาเจืองมอบหมายให้ลาวเงินเรื่อง ครองเมืองเงินยางเชียงแสน ลาวเจืองครองเมืองแกวหลวง ลาวปาวครองเมืองจันทบุรี ขุนคำร้อยครองไชยনারายณ์เมืองมูล และเจ้าสร้อยเบ็ญเป็นอุปราชเมืองเชียงเวือง ยี่คำครองล้านช้าง และชุมแสงครองเมืองน่าน

ส่วนด้านที่พุกอศัยวรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับ ได้มีการกล่าวถึง ที่พุกอศัยเป็นพระราชวังว่ามีพื้นที่กว้างขวางมั่นคงแข็งแรงและงดงาม มีเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่ทำด้วยฝีมือประณีตมีราคา มีข้าวของเครื่องใช้อย่างดี ตลอดจนมีนางกำนัลมากมายในปราสาทพระราชวัง

ท้าวสูง ท้าวเจือง ฉบับล้านช้าง ได้มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับที่พุกอศัยคือปราสาทที่เมืองแกว ทรัพย์สิน นางสนมและข้าทาสบริวารที่ได้จากการรบชนะที่เมืองประกัน

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ได้มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับที่พุกอศัยคือ ปราสาทที่ตั้งอยู่ท่ามกลางภูเขาสูง มีเศวตฉัตร 770 ดวง อ่างอาบน้ำทองคำ มีนางกำนัลถึง 44000 นาง

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 ได้มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับที่พุกอศัยคือหออุทุมพรสูง 100 ศอก เงินทองที่มีบรรณาการมากมายจากเมืองต่าง ๆ อ่างเงิน 2 อ่าง ผอบทองคำ

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 2 ได้มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับที่พุกอศัยคือหออุทุมพรสูงร้อยศอก อ่างเงินอ่างทอง หอยสังข์เงินหอยสังข์ทอง และบริวารกว่าร้อยคน

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีกรกล่าวถึงสำนวนภาษาที่ใช้เฉพาะ คือราชาศัพท์ แสดงให้เห็นว่าคำที่กวีใช้ประพันธ์และใช้เรียกกษัตริย์ต่าง ๆ ล้วนแสดงให้เห็นฐานะความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ในสมัยนั้นๆ ทั้งสิ้น โดยกษัตริย์จะทำการปกครองผ่านเหล่าขุนนาง จึงทำให้กษัตริย์และชนชั้นผู้ถูกปกครองไม่มีความใกล้ชิดกัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงการแบ่งชั้นทางสังคมในอดีต ในขณะที่กษัตริย์และขุนนางบางคนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก รุนแรงที่ใกล้ชิดอาจให้ข้อแนะนำเตือนสติกษัตริย์ได้ในบางโอกาส อย่างในฉบับล้านช้าง ได้มีการ

กล่าวถึงตอนที่ แองคอนได้มีการเตือนสติท้าวเจือง เมื่อมีความเศร้าโศกอาลัยนางจ้อมม่วนมากเกินไป อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นทั้งสองที่มีความแนบแน่น

จากข้อมูลข้างต้นไม่ว่าจะเป็น การสืบเชื้อสายของท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง ระบบการปกครอง การสืบราชสมบัติ ที่พิทอาศัย และเรื่องอื่น ๆ ล้วนแสดงให้เห็นถึงการตอกย้ำการเป็นสังคมในระบบชนชั้นอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นไป

1.2.2 ชนชั้นผู้ถูกปกครอง ในวรรณกรรมนี้กล่าวถึงประกอบไปด้วยพวกไพร่และพวกทาส ไพร่และทาสในวรรณกรรมนี้มีการกล่าวถึงน้อยมาก มีการกล่าวถึงชัดเจนที่สุดน่าจะเป็นท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองฉบับล้านช้าง โดยไพร่ในวรรณกรรมท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง น่าจะมีหน้าที่เป็นกำลังสำคัญในการผลิตพืชผลและเสียภาษีอากร อันเป็นกลุ่มคนที่ชนชั้นผู้ปกครองให้ความสำคัญและให้ความปกป้องคุ้มครอง ส่วนทาสมีฐานะความเป็นอยู่ต่ำต้อยที่สุด การกล่าวถึงทาสในเรื่องท้าวฮุ่งท้าวเจือง แสดงให้เห็นว่าสังคมในยุคสมัยนั้นน่าจะเป็นสังคมที่มีทาสเช่นเดียวกับสังคมในสมัยสุโขทัย ส่วนในฉบับอื่น ๆ มีการกล่าวถึงบ้างในฐานะบริวารแต่ไม่ชัดเจนเท่าในฉบับล้านช้างที่มีการกล่าวถึง

2. การแต่งงานและความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง

จากวรรณกรรมทั้ง 3 ฉบับ ไม่ว่าจะเป็นพงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 และ 2 ก็มีการกล่าวตรงกัน ถึงเนื้อหาส่วนนี้และมีลักษณะใกล้เคียงกับฉบับล้านช้างในการแต่งงานระหว่างพี่น้อง ซึ่งให้เห็นว่าการแต่งงานระหว่างพี่น้องกันเองเป็นปัจจัยปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดศูนย์กลางแห่งอำนาจขึ้น จากต้นกำเนิดที่ว่าผู้ปกครองเป็นเชื้อสายเดียวกัน มีเขตเมืองติดต่อกัน การแต่งงานระหว่างลูกหลานจึงเป็นสิ่งสนับสนุนอำนาจ ให้เป็นระบบรวมศูนย์อำนาจ

ตำนานต่าง ๆ ที่เล่าถึงการตั้งบ้านเมืองและการขยายอำนาจซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญของการแต่งงานระหว่างพี่ชายกับน้องสาวหรือระหว่างลูกพี่ลูกน้อง

ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง ฉบับล้านช้าง ในเนื้อหาตอนขุนซิมไม่ยกนางอ้วค่าให้แก่ฝ่ายท้าวแองกาเพราะต้องการให้นางอ้วค่าแต่งงานกับท้าวเจืองผู้มีศักดิ์เป็นหลานชาย(ขุนซิมเป็นพี่ขุนจอมธรรมพ่อของท้าวฮุ่งมีศักดิ์เป็นลุงของท้าวฮุ่ง)

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 ตอนพระขึ้นส่งสาส์นมาให้ขุนเจืองในการให้ส่งพลมาช่วยรบ และจะยกราชสมบัติตลอดจนนางโศกาแพงและนางอามแพงเมืองให้ โดยพระขึ้นมีศักดิ์เป็นปู่ของขุนเจือง

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 2 ในตอนที่รับชนะพวกแก้วพระยาชาวชินต
ผู้มีศักดิ์เป็นสูง ได้ยกลูกสาวทั้งสองให้แก่ขุนเจืองให้เป็นมเหสีฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา

อย่างไรก็ตาม การแต่งงานดังกล่าวจากรวบรวมทั้ง 3 ฉบับ ปรากฏเนื้อหาอยู่ เฉพาะในชนชั้นปกครองเท่านั้น ไม่ปรากฏเนื้อหาชัดเจนในหมูชนชั้นผู้ถูกปกครองหรือชาวบ้าน

แต่การแต่งงานไม่ใช่เป็นเพียงวิธีการเดียว ที่ช่วยในการรักษาอำนาจและกระจาย อำนาจเท่านั้น บางครั้งยังเป็นวิธีการสร้างสันติภาพระหว่างเมืองใกล้เคียงกันด้วย

ผู้หญิงที่เป็นลูกสาวเจ้าเมืองหรือชนชั้นปกครองในวรรณกรรมทั้ง 3 ฉบับ มักจะมี บทบาทในฐานะเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับสันติภาพ คือเป็นเงื่อนไขอันหนึ่งที่จะระงับสงคราม และ แม้แต่เพื่อแลกเปลี่ยนกับผืนแผ่นดินเหตุการณ์ทำนองที่เกิดขึ้นเป็นประจำในหลายประเภทใน เอเชียอาคเนย์ ชนชั้นปกครองรัฐต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมอญ เขมร และไท ได้ใช้ลูกสาวเป็นสิ่ง สนับสนุนอำนาจ ผูกไมตรีต่อกัน

จากการที่กษัตริย์ในยุคนั้นมักมีมเหสีหลายองค์ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาย และหญิง

ตำนานเมืองเชียงใหม่ มีมเหสี 3 องค์ คือ นางอัคราคนเมืองธิดาเจ้าเมืองเงินยาง นางอมราเทวีจากเมืองลาว และนางอู่แก้วธิดาเจ้าเมืองพระกัน

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับ 1 มีมเหสี 4 องค์ นางจันทาธิดาพระยาน่าน นางแก้วกษัตริย์ธิดาพระยาแพร์ นางโอคาแพงเมืองและนางอามแพงจันทร์ผง ธิดาเจ้าเมืองเงิน ยาง

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับ 2 มีมเหสี 2 องค์ นางโอคาแพงเมืองและนางอาม แพงจันทร์ผง ธิดาเจ้าเมืองเงินยาง

ฉบับล้านช้างมีมเหสี 12 องค์ นางอัคราและนางอามธิดาเจ้าเมืองเงินยาง นาง จัอม่วนธิดาเจ้าเมืองเชียงเครือ นางแพงมาธิดาเจ้าเมืองเชียงเขย นางคำหยาดธิดาพญาฟ้า อ้วน ธิดาเจ้าเมืองพระกัน 7 นางคือ นางอู่แก้ว นางเกิด นางเวียน นางเลา นางพรหม นางเสาร์ นางมุน

แสดงให้เห็นถึงระบบครอบครัวในอดีตว่าเป็นระบบที่มีสามีภรรยา มากกว่าหนึ่งคน โดยผู้ชายจะมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคน อันแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมที่มีมาแต่ในอดีต ที่ผู้ชายมีต่อผู้หญิง ดังที่วรรณกรรมท้าวฮุ่งท้าวเจืองทั้ง 4 ฉบับ กล่าวถึงการมีภรรยาของผู้ปกครองในอดีตว่ามีมากกว่าหนึ่งคน และการมีภรรยา มากกว่าหนึ่งคนนี้ อาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของการสู้รบในวรรณกรรมท้าวฮุ่งท้าวเจืองก็ได้

โดยที่มาของเหล่ามเหสีในวรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับ นั้นมักกล่าวได้ว่ามาจากการสว้ขอ บ้าง การรบชนะบ้าง หรือษัตริย์อีกอาณาจักรหนึ่งต้องการผูกมิตรไมตรีกับพระธิดาให้บ้าง การอภิเษกสมรสในวรรณกรรมเรื่องนี้ทั้ง 4 ฉบับ จึงอาจเป็นทั้งการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักร

จากตัวอย่างในมหากาพย์ ท้าวฮุ่งท้าวเจืองฉบับล้านช้าง พงศาวดารเมืองเงินยาง เชียงแสน ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ซึ่งให้เห็นบทบาทและความสำคัญของการแต่งงานระหว่างพี่น้องใกล้เคียง ๆ กัน โดยเฉพาะของบรรดาลูกสาวเจ้าเมือง เมืองใดมีลูกสาวงามหลาย ๆ คนก็อาจกลายเป็นศูนย์กลางอำนาจได้ด้วยการแต่งงานกับเมืองที่เมืองน้องข้างเคียง หรือกับรัฐที่เข้มแข็งที่อยู่ไกล เพื่อขอการคุ้มครอง นอกจากนี้การได้แต่งงานกับลูกสาวผู้นำก็เป็นหนทางเส้นหนึ่งที่สามารถพาผู้ชายธรรมดา ๆ ขึ้นสู่อำนาจเป็นผู้นำ หรือเจ้าปกครองในอนาคตได้อย่างง่ายดาย มองในแง่นี้ บทบาทและคุณค่าของผู้หญิง เทียบเท่ากับสันติภาพและแผ่นดิน อันเป็นสิ่งจำเป็น และมีค่าที่สุดสำหรับประเทศชาติหนึ่ง ๆ

โดยสรุปกล่าวได้ว่าการแต่งงานระหว่างสายเลือดของพวกชนชั้นศักดินา หรือกลุ่มปกครองในสมัยก่อน เป็นว่ามีจุดประสงค์คล้ายคลึงกัน และก็มีผลสะท้อนแบบเดียวกันคือ

1. จุดประสงค์
 - เพื่อเสริมสร้างอำนาจให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นไป
 - เพื่อเอื้อประโยชน์ในการยึดครองในอนาคตโดยง่าย
 - เพื่อเป็นการประนีประนอมและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่อยู่ใกล้เคียงหรือประเทศที่มีอำนาจมากกว่า
2. ผลสะท้อน
 - ได้เป็นผู้สืบทอดราชบัลลังก์ในทันทีที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง
 - มีการแบ่งอำนาจแบ่งแผ่นดิน
 - การแย่งชิงผลประโยชน์และหักหลัง ในชนชั้นปกครองสามารถทำได้โดยง่าย

จากข้างต้นพอที่จะสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนครต่าง ๆ ได้พบว่าเป็นระยะเริ่มต้นของการขยายตัวของสังคมในภาคพื้นนี้ นิยมการแต่งงานระหว่างพี่น้อง โดยเฉพาะในกลุ่มชน การแต่งงานระหว่างพี่ชายกับน้องสาวต่างแม่หรือลูกพี่ลูกน้องใกล้เคียง ๆ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งเพื่อเสริมอำนาจของฝ่ายปกครอง ให้สถานะและบทบาทของผู้หญิงที่เป็นลูกสาวเจ้าเมืองสูงส่งมีอำนาจ และมีสิทธิในการสืบมรดก หรือราชบัลลังก์เท่า ๆ กับผู้ชาย ประวัติศาสตร์ของนครวัด สุโขทัย ล้านนา ล้านช้าง และเรื่องท้าวฮุ่งท้าวเจือง ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ตรงกัน

3 สภาพเศรษฐกิจสังคมวิถีชีวิต

3.1 สังคมกสิกรรม ฉบับล้านช้างได้มีการบรรยายจากกล่าวถึงทุ่งนา และ “ฝาย” หรือทำนบกั้นน้ำ ดังนั้นสังคมที่สะท้อนมา น่าจะเป็นสังคมยุคกสิกรรม โดยประชากรในอดีตน่าจะรู้จักการทำกสิกรรมและมีการพัฒนาเทคโนโลยีในการทำระดับหนึ่ง เห็นจากในเนื้อหาบางตอนมีการกล่าวถึง ฝายน้ำ แสดงให้เห็นถึงสังคมในอดีตมีการใช้เทคโนโลยีในการกักเก็บน้ำเพื่อทำการเพาะปลูก แสดงให้เห็นว่าสังคมในยุคนั้น น่าจะเป็นสังคมที่ชาวบ้านรู้จักการทำมาหากินผ่านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์แล้ว ไม่น่าจะเป็นสังคมที่ไม่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เป็นสังคมที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวันได้ระดับหนึ่ง ๆ

3.2 สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เรื่อง ท้าวฮุ่งท้าวเจือง ทั้ง 4 ฉบับ ได้มีการกล่าวถึงเผ่าต่าง ๆ

ท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองฉบับล้านช้าง ได้มีการกล่าวถึงชนเผ่าแกว จาม ฮ่อ เจี้ยว ขอม พม่า พางดำ เม็ง

ตำนานเมืองเชียงใหม่ ได้มีการกล่าวถึงชนเผ่าแกว ฮ่อ

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 ได้มีการกล่าวถึงชนเผ่าแกว ฮ่อ ลาว

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 2 ได้มีการกล่าวถึงชนเผ่าแกว ฮ่อ

เนื้อเรื่องของทุกฉบับได้มีการกล่าวถึงชนเผ่าอื่นที่ไม่ใช่เผ่าไทยอยู่หลายเผ่า คือ มอญ หรือเม็ง แมน แกว ฮ่อ ลาว เจี้ยว ขอม พม่า พางดำ จาม และชาติที่เป็นในฐานะมิตรและศัตรู และมีบางตอนอย่างในฉบับล้านช้างที่มีการกล่าวถึงมารดาของนางจ้อมเป็นเม็ง มารดาของนางอู่แก้วเป็นแมน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการสมรสข้ามเผ่าพันธุ์ในกลุ่มชนชั้นสูง น่าสังเกตว่าชนกลุ่มอื่นที่มาเกี่ยวข้องมักเป็นเพศหญิง อย่างบางตอนมีการกล่าวถึงชนเผ่าเข้าเข้ามาเกี่ยวข้อง

ด้วยในตอนท้าวเจืองประสูติและตอนท้าวเจืองไปสู้รบกับพวกแควที่เมืองเงินยาง การนำพวกข้าเข้ามามีบทบาทสำคัญในเรื่องท้าวเจืองนี้ น่าจะมาจากที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับชนเผ่าชา ซึ่งแบ่งแยกออกเป็นหลายเผ่าพันธุ์กระจายอยู่ทั่วล้านช้าง ล้านนาและน่าจะเป็นไปได้ว่าการที่ผู้แต่งกำหนดให้ชนเผ่าชาที่มีเกียรติเช่นนี้ แสดงให้เห็นเจตนาของผู้แต่งที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชนเผ่าชาและชนเผ่าไท ความพยายามสร้างความสัมพันธ์ให้ชาวรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันเช่นนี้ปรากฏในพงศาวดารล้านช้างด้วย

3.3 วิธีชีวิตได้แก่ ความเชื่ออาหารการกิน สถาปัตยกรรม เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย ดนตรีและการแสดง ในส่วนที่เป็นบทบาทประพันธ์จะเห็นว่าเนื้อหาของวรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับได้มีการกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบุญกรรม อันแสดงให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาอย่างเหนียวแน่นต่อความเชื่อดั้งเดิม อย่างกรณี ที่เนื้อหา กล่าวถึง คือ แถนและวิญญาณบรรพบุรุษ อาจกล่าวได้ว่าการรับแนวคิดจากพุทธศาสนาช่วยขยายโลกทัศน์ของคนในล้านช้าง ล้านนา ให้กว้างขวางขึ้น ความเชื่อดั้งเดิมไม่มีคำอธิบายที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของโลกและสวรรค์ การรับแนวคิดจากพุทธศาสนาทำให้ได้แนวคิดว่า สวรรค์เป็นสถานที่ที่นารัณรมย์สวยงามเป็นต้น

ส่วนแนวคิดเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวถึงการดูฤกษ์ยามและดวงชะตาของท้าวฮุ่งท้าวเจือง

ท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองฉบับล้านช้าง มีเนื้อความกล่าวถึงตอนดูฤกษ์ยาม ว่าตอนเกิด ยามจะรุ่ง ดติยศักราช จันทรกับเสาร์อยู่เมษ ราหูอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุทธพิศบตีอยู่กรกฎ ศุกรอยู่ตุลย์ และลัคณ์อยู่มีน ว่านักชัตตะฤกษ์ได้ดาวใหญ่ วิสาชะ ลักษณะจอมจันทรอยู่ยืนเยียงหมั่น อาทิจย์จันทรเสาร์พร้อมพุชะเนา ในเมษ ดาวเสตะฉัตรเล้ากั้งวงไว้ ชวงเพียง และได้มีการถึงดวงชะตาโดย โหรทำนายดวงชะตาท้าวฮุ่ง ท้าวเจืองว่าจะประสบความสำเร็จทุกชียากตั้งแต่เยาว์วัยเพราะกำพร้าพระบิดา แต่เมื่อเจริญวัยจะมีอิทธิฤทธิ์มาก

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 มีเนื้อความกล่าวถึงตอนดูฤกษ์ยาม ว่าตอนเกิด ยามจะรุ่ง ดติยศักราช จันทรกับเสาร์อยู่เมษ ราหูอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุทธพิศบตีอยู่กรกฎ ศุกรอยู่ตุลย์ และลัคณ์อยู่มีน วันอังคาร เดือน 5 ปีเถาะตรีศก และได้มีการถึงดวงชะตาโดยโหรได้มีการทำนายว่าพระราชกุมารองค์นี้ เมื่อเจริญวัยขึ้นจะได้เป็นเอกราชปราบชมพูทวีปทั้งมวล จะมีเดชานุภาพมาก แต่หาเห็นไม่ได้

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 2 มีเนื้อความกล่าวถึงตอนดูฤกษ์ยาม ว่าตอนเกิด ยามจะรุ่ง ดติยศักราช จันทรกับเสาร์อยู่เมษ ราหูอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุทธพิศบตีอยู่กรกฎ ศุกรอยู่ตุลย์ และลัคณ์อยู่มีน ปีกัตเหม้า เดือน 7 ขึ้น 3 ค่ำ

พงศาวดารเงินยางเชียงแสนทั้ง 2 ฉบับ และในฉบับล้านช้าง ล้วนแต่มีการกล่าวถึงการดูฤกษ์ยามทั้งสิ้น แต่มีเพียงฉบับล้านช้างและฉบับพงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 ที่มีการกล่าวถึงการทำนายดวงชะตาของใคร อันแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในสมัยโบราณของคนในยุคกวีผู้ประพันธ์ นอกจากนั้น กวียังสามารถนำมาปรับใช้อธิบายเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน บางทีก็มีการนำมาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม ได้อย่างกลมกลืนแนบเนียน ความเชื่อที่สะท้อนในบทประพันธ์ที่เป็นส่วนแทรกเสริม ดังนั้นพอจะกล่าวได้ว่าพุทธศาสนายังมีอิทธิพลมากในยุคนั้น

ส่วนในด้านอาหารการกิน สถาปัตยกรรม เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย ดนตรีและการแสดงก็แสดงให้เห็นว่า อาณาจักรในสมัยที่แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ มีความเจริญไม่น้อยเลย คงจะมีการติดต่อค้าขายด้วย เพราะในพงศาวดารเงินยางเชียงแสนและฉบับล้านช้าง มีการกล่าวถึงการติดต่อกับต่างประเทศ อันแสดงให้เห็นว่าสังคมในยุคนั้นมิใช่สังคมปิด แต่เป็นสังคมที่มีการติดต่อค้าขาย ซึ่งกันและกัน ดังนั้นในความเห็นของผู้วิจัยสังคมในยุคนั้น น่าจะเป็นสังคมที่มีความเจริญในวัดภูมิไชน้อย เพราะว่ามี การติดต่อกันระหว่างเมือง

สรุป

ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนจากวรรณกรรมท้าวอุ่ง ท้าวเจืองทั้ง 4 ฉบับ ไม่ว่าจะเป็นจากตำนานเมืองเชียงใหม่ พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 1 พงศาวดารเงินยางเชียงแสนฉบับที่ 2 และท้าวอุ่งท้าวเจืองฉบับล้านช้าง พอที่จะกล่าวได้ว่า ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่กวีผู้ประพันธ์สะท้อนออกมาผ่านวรรณกรรมในเรื่อง ว่าสภาพทางสังคมในสมัยนั้นมีการกระจัด กระจายกันอยู่ โดยมีการตั้งเป็นเมืองๆ มีอาณาเขตของเมืองไม่แน่นอนนัก และสังคมในสมัยนั้นถ้าดูจากวรรณกรรมจะพบว่าเป็นสังคมที่มีการแข่งขันทางสังคม ระหว่างผู้ปกครอง ประกอบด้วย กษัตริย์ ราชวงศ์ เหล่าขุนนาง กับผู้ถูกปกครอง ประกอบด้วย พวกไพร่ พวกทาส โดยชนชั้นปกครองเป็นเสมือนสมมุติเทพ ที่ถูกส่งให้มาปกครอง ผู้ปกครองในยุคนั้นนิยมการมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน นอกจากแสดงถึงความ เป็นชนชั้นแล้ว ยังแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง และจากวรรณกรรมพบว่า ผู้ปกครองส่วนมากจะเป็นญาติพี่น้องกัน และลูกหลานมักแต่งงานกันเองระหว่างเมือง ดังนั้น เมืองในบริเวณนั้นจึงเป็นเสมือนบ้านพี่เมืองน้องกัน ซึ่งการแต่งงานระหว่างพี่น้องน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดศูนย์อำนาจ เนื่องจากผู้ปกครองแต่ละท้องถิ่นล้วนเป็นญาติพี่น้องที่มีเชื้อสายเดียวกัน การแต่งงานระหว่างญาติพี่น้องจากตัววรรณกรรมนั้นพบอยู่ในชนชั้นผู้ปกครอง การแต่งงานมิได้เป็นเพียงการรวมศูนย์อำนาจเท่านั้น ยังเป็นวิธีการหนึ่งในการรักษาฐานอำนาจเดิมและกระจายฐานอำนาจด้วย

สังคมในสมัยนั้นน่าจะเป็นสังคมกสิกรรมที่มีการเรียนรู้เทคโนโลยีในการทำเกษตรกรรมระดับหนึ่ง และมีการติดต่อซื้อขายกับเมืองต่าง ๆ ตลอดจนมีการเก็บภาษี ซึ่งน่าจะสะท้อนได้ว่าสังคมยุคนั้น ว่าเป็นสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจระยะเริ่มแรก ดังนั้นจึงน่าเป็นสังคมที่มีความเจริญทางวัตถุในระดับหนึ่ง เพราะในสังคมมีการติดต่อซื้อขายกันระหว่างเมือง อาจจะนับได้ว่าสังคมในวรรณกรรมนั้น เป็นสังคมที่เป็นระบบสังคมในระยะเริ่มแรกของคนในแถบดินแดนล้านนา ล้านช้าง ในอดีตกาล

ตารางสรุปลักษณะความคล้ายคลึงกันของลักษณะทางสังคมจากวรรณกรรมทั้ง 4 ฉบับ

วรรณกรรม	วรรณกรรมฉบับล้านช้าง	ฉบับตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่	ฉบับพงศาวดารเงินยางเชียงแสน 1	ฉบับพงศาวดารเงินยางเชียงแสน 2
ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติและชนชั้น				
- สังคมตั้งมั่นเป็นบ้านเมือง	เมืองเงินยาง เมืองเชียงเครือ เมืองเชียงเขย เมืองประกัน	เมืองเงินยาง เมืองลาว เมืองประกัน	เมืองน่าน เมืองแพร่ เมืองเงินยาง เมืองกอ เมืองวาว เมืองหงสาวดี เมืองอโยธยา	เมืองเงินยาง เมืองมูล เมืองโกสัมพีสิงคราช หงสาวดี อโยธยา
- สืบเชื้อสายลวจักรราชที่เป็นเทพลงมาเกิด		กษัตริย์ราชวงศ์ลวจักรราชลำดับที่19	กษัตริย์ราชวงศ์ลวจักรราชลำดับที่43	สืบเชื้อสายจากราชวงศ์ลวจักรราชและยังเป็นวีรบุรุษองค์หนึ่งแห่งอาณาจักรล้านนา
- การปกครอง	ไม่แน่ชัด แต่น่าจะเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจโดยกษัตริย์ทำหน้าที่บริหารผ่านเหล่าขุนนางอย่างตอคนที่กษัตริย์และขุนนางบางคนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก รุนแรงที่ใกล้ชิดอาจให้ข้อแนะนำเตือนสติกษัตริย์ได้ในบางโอกาส มีการกล่าวถึงอำมาตย์ที่คอยรับใช้ใกล้ชิด เมื่อถึงคราวสู้รบทำหน้าที่เป็นแม่ทัพ คือจำซ่อน อ้ายคว่าง แอ้งคอน หานพาย ลมออน และอ้ายง่า	ไม่แน่ชัดแต่น่าจะเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจโดยกษัตริย์ทำหน้าที่บริหารผ่านเหล่าขุนนางอย่างตอคนที่ราชาภิเษกที่มีเจ้าพระยาทั้งหลายเสนาโยธาประมาณ 11 โกฎิปลาย 6 ล้าน6แสน6หมื่น9พันคน และเจ้าพระยาเจืองก็ประทานรางวัลเลี้ยงดูท้าวพระยาเสนาทั้งหลาย	ไม่แน่ชัดแต่น่าจะเป็นระบบรวมศูนย์อำนาจโดยกษัตริย์ทำหน้าที่บริหารผ่านเหล่าขุนนางอย่างตอคนที่ท้าวเจืองกำเนิดได้ 1 เดือน บิดาท้าวเจืองได้เรียกเสนาอำมาตย์ทั้งปวงมาประชุมในเมืองเงินยาง ในการทำขวัญผูกเมือง	ไม่ปรากฏชัดเจน

- การสืบราชสมบัติ		พญาเจืองมอพบหมายให้ลาวเงินเรื่องครองเมืองเงินยางเชียงลาว ยี่คำ หัวครองล้านช้าง หัวชุมแสงครองเมืองน่าน หัวผาเรื่องครองเมืองพระหัน	พญาเจืองมอพบหมายให้ลาวเงินเรื่องครองเมืองเงินยางเชียงแสน ลาวเจืองครองเมืองแกวหลวง ลาวปาวครองเมืองจันทบุรี ขุนคำร้อยครองไชยনারายณ์เมืองมูล และเจ้าสร้อยเบ็ญเป็นอุปราชเมืองเชียงเรือง	พญาเจืองมอพบหมายให้ลาวเงินเรื่องครองเมืองเงินยางเชียงแสน ลาวเจืองครองเมืองแกวหลวง ลาวปาวครองเมืองจันทบุรี ขุนคำร้อยครองไชยনারายณ์เมืองมูล และเจ้าสร้อยเบ็ญเป็นอุปราชเมืองเชียงเรือง ยี่คำครองล้านช้าง และชุมแสงครองเมืองน่าน
- ที่พักเป็นราชวังใหญ่โต และมีเครื่องประดับเครื่องแต่งกายที่หรูหรา	ปราสาทที่เมืองแกวทรัพย์สิน นางสนมและข้าทาสบริวารที่ได้จากการรบชนะที่เมืองประกัน	ปราสาทที่ตั้งอยู่ท่ามกลางภูเขาสูง มีเศวตฉัตร 770 ดวง อ่างอาบน้ำทองคำ มีนางกำนัลถึง 44000 นาง	หออูทุมพรสูง 100 ศอก เงินทองที่มีบรรณการมากมายจากเมืองต่าง ๆ อ่างเงิน 2 อ่าง ผอบทองคำ	หออูทุมพรสูงร้อยศอก อ่างเงิน อ่างทอง หอยสังข์ เงินหอยสังข์ทอง และบริวารกว่าร้อยคน
- ไพรและทาส	มีการกล่าวถึงในตอนยึดเมืองประกันและมีการแบ่งแรงงานของข้าทาสบริวารสาวสนม โดยไพร่ในวรรณกรรมทำวอ้ง ทำวเจือง น่าจะมีหน้าที่เป็นกำลังสำคัญในการผลิตพืชผลและเสียภาษีอากรอันเป็นกลุ่มคนที่ชนชั้นผู้ปกครองให้ความสำคัญและให้ความปกป้องคุ้มครอง ส่วนทาสมีฐานะความเป็นอยู่ต่ำด้อยที่สุด	ส่วนในเล่มนี้มีการกล่าวถึงบริวารในตอนพระยาแก้วเป็นประธานในพิธีตราตั้งและแวดล้อมด้วยบริวารต่าง ๆ		
การแต่งงานและความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง				

<p>- การแต่งงาน</p>	<p>การแต่งงานระหว่างพี่น้อง ซึ่งให้เห็นว่าการแต่งงานระหว่างพี่น้องกันเองเป็นปัจจัยปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดศูนย์กลางแห่งอำนาจขึ้นอย่างกรณีตอนขุนซิมไม่ยกนางอ้วค่าให้แก่ฝ่ายท้าวแองกาเพราะต้องการให้นางอ้วค่าแต่งงานกับท้าวเจืองผู้มีศักดิ์เป็นหลานชาย(ขุนซิมเป็นที่ขุนจอมธรรมพ่อของท้าวอู่มีศักดิ์เป็นลุงของท้าวอู่)</p>		<p>การแต่งงานระหว่างพี่น้อง ซึ่งให้เห็นว่าการแต่งงานระหว่างพี่น้องกันเองเป็นปัจจัยปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดศูนย์กลางแห่งอำนาจขึ้นอย่างตอนพระขึ้นส่งสาส์นมาให้ขุนเจืองในการให้ส่งพลมาช่วยรบ และจะยกราชสมบัติตลอดจนนางโศคาแพงและนางอามแพงเมืองให้โดยพระขึ้นมีศักดิ์เป็นปู่ของขุนเจือง</p>	<p>การแต่งงานระหว่างพี่น้อง ซึ่งให้เห็นว่าการแต่งงานระหว่างพี่น้องกันเองเป็นปัจจัยปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดศูนย์กลางแห่งอำนาจขึ้นอย่างในตอนที่รบชนะพวกแก้วพระยาชาวขินตน ผู้มีศักดิ์เป็นลุง ได้ยกลูกสาวทั้งสองให้แก่ขุนเจืองให้เป็นมเหสีฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา</p>
<p>- มเหสีหลายองค์</p>	<p>12 องค์ นางอ้วค่าและนางอามคา ธิดาเจ้าเมืองเงินยาง นางง่อม่วนธิดาเจ้าเมือง เชียงเครือ นางแพงมาธิดาเจ้าเมือง เชียงเขย นางคำหยาดธิดาพญาฟ้า ฮ้วน ธิดาเจ้าเมืองพระกัน 7 นางคือ นางอู่แก้ว นางเกิด นางเวียน นางเลา นางพรหม นางเสาร์ นางมุน</p>	<p>3 องค์ นางอ้วค่าคอนเมือง ธิดาเจ้าเมืองเงินยาง นางอมราเทวีจาก เมืองลาว นางอู่แก้วธิดาเจ้า เมืองพระกัน</p>	<p>4 องค์ นางจันทาธิดาพระ ยาน่าน นางแก้วกษัตริย์ธิดา พระยาแพร์ นางโศคาแพงเมือง และนางอามแพง จันทรผง ธิดาเจ้า เมืองเงินยาง</p>	<p>2 องค์ นางโศคาแพงเมือง และนางอามแพง จันทรผง ธิดาเจ้า เมืองเงินยาง</p>
<p>สภาพเศรษฐกิจ สังคมวิถีชีวิต</p>				

สังคมกสิกรรม	ได้มีการบรรยายจากกล่าวถึงทุ่งนา และ “ฝาย” หรือทำนบกั้นน้ำ ดังนั้นสังคมที่สะท้อนมา น่าจะเป็นสังคมยุคกสิกรรม โดยประชากรในอดีตน่าจะรู้จักการทำกสิกรรม และ มีการ พัฒนาเทคโนโลยีในการทำระดับหนึ่งมีการกล่าวถึงดอนยัด เมืองปะกันและมีการแบ่งทรัพย์สินไรนาให้เมียแต่ละคน			
สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม	แกว จาม ฮ่อ เจียว ขอม พม่า พางดำ	แกว ฮ่อ	แกว ฮ่อ ลาว	แกว ฮ่อ
วิถีชีวิต				
- การดูฤกษ์ยามดวงชะตา	<p>มีเนื้อความว่ายามจะรุ่ง ดดียศึกกราช จันทรกับเสาร์อยู่เมษ ราหูอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุธ พฤษภอยู่กรกฎ ศุกร์ อยู่ตุลย์ และลัคน้อยู่มีน</p> <p>ได้มีโครงบรรยายดวงชะตาว่านักชัตตะฤกษ์ได้ดาวใหญ่ วิสาขะ ลักษณะจอมจันทรอยู่ยีน เชียงหมั่น อาทิจย์จันทรเสาร์พร้อมพุธระเนา ในเมษ ดาวเสตะฉัตรเล่ากั้งวงไว้ช่วงเพียง</p> <p>โหรทำนายว่าจะประสบความทุกข์ยากตั้งแต่เยาว์วัยเพราะคำพร้าพระบิดา แต่เมื่อเจริญวัยจะมีอิทธิฤทธิ์มาก</p>		<p>มีเนื้อความว่ายามจะรุ่ง ดดียศึกกราช จันทรกับเสาร์อยู่เมษ ราหูอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุธ พฤษภอยู่กรกฎ ศุกร์อยู่ตุลย์ และลัคน้อยู่มีน วันอังคาร เดือน 5 ปีเถาะตรีศก</p> <p>โหรได้มีการทำนายว่าพระราชกุมารองค์นี้ เมื่อเจริญวัยขึ้นจะได้เป็นเอกราชปราบชมพูทวีปทั้งมวล จะมีเดชาบุภาพมาก แต่เหาะเห็นไม่ได้</p>	<p>มีเนื้อความว่ายามจะรุ่ง ดดียศึกกราช จันทรกับเสาร์อยู่เมษ ราหูอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุธ พฤษภอยู่กรกฎ ศุกร์อยู่ตุลย์ และลัคน้อยู่มีน ปีกัตเทม้า เดือน 7 ขึ้น 3 ค่ำ</p>